

MUXTOR AUEZOV VA DIN MUAMMOSI

Abduraxmanova Asem Erg'ali qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

Аннотация

Buyuk adib, olim, jamoat arbobi M.Auezovning badiiy merosi nafaqat asl adabiyotimiz, balki butun insoniyat madaniyatining yutug'idir. Uning ijodiy faoliyati keng va boy. Romanchi, dramaturg, olim, ssenariynavis, tarjimon - bu buyuk yozuvchi iste'dodining to'liq bo'lmagan ro'yxati. Muxtor Auezov – o'zining qomusiy bilimi va buyuk iste'dodi bilan ma'naviy hayotning ko'plab sohalarida porladi va butun qozoq madaniyatiga ta'sir ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: zabardast allomalar, ta'limi sohasi, buyuk iste'dod, munosib davomchisi, tafakkuri, muloqot qobiliyati, iymon-e'tiqodni.

МУХТАР АУЭЗОВ И МУАБАМА ДЕНА

Аннотация

Художественное наследие великого писателя, учёного, общественного деятеля М. Ауэзова – это не только самобытная литература, но и достижение всей человеческой культуры. Его творческая деятельность широка и богата. Прозаик, драматург, учёный, сценарист, переводчик – вот неполный список таланта великого писателя. Мухтар Ауэзов своими энциклопедическими знаниями и огромным талантом блистал во многих областях духовной жизни и оказал влияние на всю казахскую культуру.

Ключевые слова: великие ученые, сфера образования, великий талант, достойный преемник, мышление, коммуникативные способности, вера.

MUKHTAR AUEZOV AND THE PROBLEM OF RELIGION

Abstract

The artistic legacy of the great writer, scientist, public figure M. Auezov is not only the original literature, but also the achievement of the entire human culture. His creative activity is wide and rich. Novelist, playwright, scientist,

screenwriter, translator - this is an incomplete list of the great writer's talent. Mukhtar Auezov - with his encyclopedic knowledge and great talent, shone in many areas of spiritual life and influenced the entire Kazakh culture.

Key words: outstanding scholars, field of education, great talent, worthy successor, thinking, communication skills, faith.

Har bir xalqning ma'naviy hayotida "yuzdan – chopar, mingdan – ot chiqaradigan" asriy shaxslar, betakror iste'dod sohiblari, zabardast allomalar, "Mehr-shafqatini qon to'kkan" daholar bo'lishi shubhasiz. odamlar (A. Baytursinov). Ularning hayotiy taqdiri, ibrat namunasi, qadr-qimmatini bir-biriga nur sohib, bir-birini o'rinbosar, avvalgi xayrli ishlarini davom ettirib, to'ldiradigandek tuyuladi. Bunday asr farzandlari – xalqimizning buyuk iste'dod sohiblari har bir davrda yashab, o'z insoniy burchini a'lo darajada bajargan. Agar 19-asrda mamlakat tarixida Ibyray Oltinsarin xalq ta'limi sohasida, Abay Kunanboyev milliy ma'naviyatda alohida o'rin tutgan bo'lsa, 20-asrda, ayniqsa, ta'lim-tarbiya sohasida Axmet Baytursinovning beqiyos asarlari va xalq ta'limoti, xalq ta'limi, xalq ta'limi, Abay Kunanboyev alohida o'rin tutgan. Muxtor Auezov adabiy-madaniy hayotda ana shunday fikrlarni keltirib chiqaradi. Xalq tarixiga sekin nazar tashlasangiz, har bir davrdan bunday misollarni uchratish qiyin emas. Ma'lumki, biz so'z yuritmoqchi bo'lgan buyuk iste'dod sohibi M.Auezov bu uch devning hayotiy maqsadlariga alohida e'tibor qaratgan. Binobarin, Muxonning g'oyat serhosil ijodiy merosi o'tmishdagi buyuk donishmandlarning qonuniy davomi, ular bilan chambarchas bog'liq bo'lgan ibratli jarayon, deyish mumkin. Shunday qilib, u o'zidan oldingi sherlar qila olmagan ezgu ishlarni amalga oshirdi, "Abay yo'li" roman-epopeyasi orqali o'z ona xalqining ma'naviy salohiyatini butun dunyoga ko'rsatib, qozoq xalqini butun dunyoga ko'rsatdi. uzoq tor yo'llar va sirpanchiq yo'llar davrida ham er yuzida yashash.

Universitetdagi ustoz haqida: "Agar qozoq xalqining ma'naviyat tarixida Abaydan keyin o'zgacha farzand bo'lgan bo'lsa, bu Muxtor Auezovdir. Bu orada Abay og'zimizda yo'q. Auezov iste'dodining ma'naviy rivojlanishi Abay ijodidan boshlanadi. Abayning adabiyotimizdagi yagona munosib davomchisi esa Auezovdir", - deydi yozuvchi Abish Kekilboyev ("Qozoq adabiyoti", 1987 yil 25 sentyabr). Bu yil buyuk adib tavalludining 115 yilligi nishonlanadi. Bugungi kunga qadar adib ijodi tadqiqotchilar tomonidan turli tomonlardan ko'rib chiqiladi. Ammo din mavzusi adib ijodining hozirgacha ko'p tadqiqotchilar e'tiboridan chetda qolayotgan, ba'zilar e'tiborga ham ololmaydigan o'ta mazmunli jihati va o'ta sermahsul kanali desak, yanglishmagan bo'lamiz.

Har qanday davrda dinga ijtimoiy ongning muhim shakli, umuminsoniy sivilizatsiyaning tarkibiy qismi va chuqur ildizlarga ega ma'naviy ne'matlar sifatida qaraladi. Shuning uchun u har bir mamlakat, har bir xalqning kundalik hayotida muhim o'rin tutadi. Zero, din orqali insoniyat qadim zamonlardan buyon atrof-muhitni bilish, uni ma'naviy jihatdan o'zlashtirish yo'llarini ko'rib keladi. Iste'dodli rassom buni butun qalbi bilan his qildi. Demak, adibning boshqa asarlari va tadqiqot ishlarini bir chetga surib qo'yadigan bo'lsak, faqat "Abay yo'li" roman-epopeyasigina fikrimizni isbotlay oladi. Sababi, Abayning betakror taqdiri – tabiati, xulq-atvori, tafakkuri, bilimi, dahosi uning butun borlig'ini ochib berish, shu orqali qozoq adibi Abaydayning urf-odatlarini, urf-odatlarini, turmush tarzini tasvirlashi kabi olim, mutafakkir bo'lishni taqozo etadi. Abay, diniy jihatdan Abay kabi malakali. Muxan esa o'zida ana shunday xislatlar, muloqot qobiliyati borligini ko'rsata oldi. U daho Abayning nafaqat she'riy san'atini, balki uning ilmiy tafakkuri, diniy bilimi, yuksak dunyoqarashi, jahon miqyosidagi ezgu maqsadlarini ham zamonning voqea-hodisalari, davr holatlari orqali keng nafas bilan taqdim eta oldi.

"Burgut uyada nimani ko'rsa, uchganda uni oladi", deydi xalq hikmati. Buni Muxonning o'sish yo'lidan, voyaga yetganlik hikoyasidan yaqqol ko'rishimiz mumkin. Zero, u ta'lim olgan maktab adib chiqqan muhit – Auez Xo'ja oilasi, bilim va bilim olgan Kunanboy hoji ibratini ko'rgan donishmand Abay muhiti, ilg'or Sharq mumtoz adabiyoti mutafakkirlari, rus va Yevropa ma'naviyati namoyandalari boy adabiy-madaniy merosga ega edilar. Bo'lajak adibning diniy qarashlari, ma'naviy fikrlari bolalikdan shakllana boshlagan. Yozuvchining amakivachchasi Razzoq u haqida shunday deydi: "Men Muxtordan o'n ikki yosh kattaman. U 1897 yilda Burli yaqinidagi Akakaranga shahrida norka mo'ynasini olayotganda tug'ilgan. Bola sutdan ajratilgach, Auez bobo va Dinasil buvilar qorniga kirib, to'liq ulg'aygan. Ko'mirdek qora sochlarini, qora to'rini, yoqimtoy nabirasini chin yurakdan sevardilar. Uni doimo erkalab, tarbiyalagan. Olti yoshida bobosi unga arabcha xat ko'rsatdi. Uning o'ychanligiga misol: Bir guruh bolalar bobomizdan arab tilini o'rganganlarida, iymon-e'tiqodni yod olib, shukr qilishgan edi. ...Bobosidan qolishmagan Muxtor Abay ham duo oldi.

Ulug' shoir vafot etgach, uning qabrida Qur'on tilovat qilgan bobomiz Auezxo'ja edi. Shunda Muxtor bobosi bilan g'amgin yurt o'rtasida ketgan qarg'aga o'xshab qabrga tuproq solibdi. Bunday axloqiy tarbiya samaralarini uning kattalar ijodida, adabiy asarlarida yaqqol ko'rishimiz mumkin. Yozuvchining g'oyaviy-siyosiy, tarixiy-kognitiv tahlil yoki ilmiy izlanish maqolalarida bo'lsin, diniy mavzu haqida gapirish erkinligining yakuniy siri ham shunda bo'lsa kerak.

Binobarin, M.Auezovning “Abay yo‘li” roman-epopeyasidagi barcha gumanistik g‘oyalarning ildizi, strategik va konseptual asoslarini uning diniy qarashlari, diniy tamoyillaridan izlagan ma‘qul. Zero, barchamizga ma‘lumki, barcha jahon fundamental dinlari ezgu fikr, yuksak axloqiy fazilatlar, insonparvarlik qadriyatlarini targ‘ib qiladi.

Asardagi ezgulik, insonparvarlik maqsadlari nuri esa uni tasvirlashda personajlarning axloqiy qarashlari va muallifning ma‘naviy-axloqiy pozitsiyasini farqlash jarayonida namoyon bo‘lishi kerak. Aytilganidek, axloq muammosi “Abay yo‘li” roman-epopeyasining asosiy g‘oyaviy kanalidir. Ma‘lumki, bu, avvalo, “islom chashmasidan suv ichgan, turkiylik bilan tarbiyalangan” (J. Aymautov). Shu o‘rinda atoqli adib Taken Alimqulovning M.Auezovning islomiy bilimi, umuman, chuqur diniy bilimlari haqidagi quyidagi xotirasini e‘tiborga olish o‘rinlidir: “Men buni o‘zim ko‘rmadim. I.B.dan eshitdim. SSSR Yozuvchilar uyushmasi qabulxonasida Muxtor Auezov allaqachon Nozim Hikmet bilan din haqida bahslashgan edi. “Muxtor Nozimning og‘zini ochmadi. Muxtorlar musulmonga tez, deb kim o‘ylabdi?! - deydi I.B. hayron. Taken Alimqulov o‘sha yillarda Moskvada SSSR Yozuvchilar uyushmasida adabiy maslahatchi bo‘lib ishlagan. Darhaqiqat, Turkiyada tug‘ilib, musulmon ta‘limini olgan, sovet qizil mafkurasi ta‘sirida ulg‘aygan Muxtor Auezovning dunyoga mashhur turk adibi Nozim Hikmatning og‘zini ochmagani mo‘jizadir.

“Abay yo‘li” romanidan mohir adibning din-islom ta‘limotiga bo‘lgan chaqqonligi, buyuk bilimdonligini adibga cheksiz minnatdorchilik bilan kuzatishimiz mumkin. Rassom asardagi har bir fikr va mulohazalarini o‘z qahramonlarining so‘zlari yoki muallif matnlari bilan tasdiqlaydi. Bu buyuk adibning buyuk ijodkorga yuksak ma‘naviy e‘tiqodi, diniy bilimi, islom ilmidagi tele-gey-dengiz savodxonligini ko‘rsatadi.

Xalqimizning chinakam shoiri Abdilda Tojiboyevning quyidagi hikoyasi Muxonning shaxs sifatidagi diniy qarashlari va e‘tiqodlarini ochib bergandek bo‘ladi:

“...Aymanquldi, M.Auezov onamni “Ayeke” der edi. Bir kuni Muxon uyimizga keldi. Rangi buzilgan.

Sheshem buni ko‘rib, Muxaga dedi.

-Muxtor, qara, qoshlaring to‘g‘ri kelmaydi, bilaman, birovdan xafa bo‘lganga o‘xshaysan? - u aytdi. Shunda Muxon ma‘yus, qovog‘ini burishtirgan ifodasini o‘zgartirmadi:

- Hoy, nima so‘rayapsiz? Ular taniqli joylar, dedi u.

Shunda Aymanqul:

— Balki, Xudo uyning tomini xalqi buzsa, qutulolmas, — dedi.

Muxon o'sha yerda silkinib, xursand bo'lib ketdi.

“Yaxshi so‘z – yarim yolg‘on” parchasidan atoqli she‘riyat shoiri, atoqli Aytis shoirning suyukli onasi qudratli Yaratganga: “Xudoning uyning tomini uydan olib tashlashga qodir bo‘lmasa kerak. uy.” qilganini ko‘rish mumkin. Romandagi asosiy fikr kanali, insonparvarlik namunalari va axloqi buyuk Abayning

“Qur‘on ezgu amallarga to‘la” degan fikridan kelib chiqqandek.

Buni asardagi quyidagi tematik kanallar orqali, ularga aql nigohi bilan e‘tibor qaratgan holda ko‘rish mumkin:

“Abay yo‘li” roman-epopeyasida ta‘lim-tarbiya bilan bog‘liq islomiy munosabatlar;

Asardagi dindorlar obrazi;

Roman dostonidagi diniy tushunchalar, e‘tiqodlar, diniy marosimlar;

Asarda dinga oid maqollar, iboralar, atamalar, frazeologik birliklar.

Bu mavzularning har biri asarga yangicha nuqtai nazardan baho berish, ma‘naviy qadriyatlarimizni bugungi davr talablari asosida qadrlash va e‘zozlash, insonparvarlik fikrlarini shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiladi.

M.Auezov: “Abay Sharqdan olgan qadriyatlarning boshlanishi islom dinidir. ...Abay aniq diniy shoirdir. Din-islom yo‘li asoslariga sig‘inib, doimo Alloh, Payg‘ambarimiz, Islom iymon-e‘tiqodi haqida gapirganligi din ustozining tushuncha va e‘tiqodini ko‘rsatadi. Har bir dindor musulmonning og‘zida, tilida ham, she‘riy lug‘atda ham duo va sajda so‘zlari bor, deb bejiz aytmagan. Buni roman-epopeyaning uzunligi, mazmuni, g‘oyaviy-badiiy xarakteridan bilish qiyin emas. Endi romandagi tarbiya masalasiga e‘tibor qaratsak. “Qiyoda” bobida: “Abay kechki payt Zeredan chiqqach, buvisining to‘shagiga o‘tirib, Qur‘onni tarjima qila boshladi. Onasining ruhiga bag‘ishlagan “Qur‘on-xatmi”sini mullaga o‘rgatmay, o‘qib berardi. Bir juma kuni bir Qur‘onning ikki tarjimasi chop etildi. Shu kunlarda Kunanboy kechki ovqat paytida Abayga dedi: — Tarjima qilyapsan, — dedi, Abay javob bermadi. Kunanboy shunday holatda uch-to‘rttasini taqillatib yuboradigan mullalarni esladi. Abay ichki sababni aytmadi. U tez o‘qiydigan ham edi.

Abay Qur‘onni o‘zgacha qiziqish bilan, shoshmasdan, singlisining savobini olishini shunday jimgina, duo qilib o‘qiydi. U uzoq vaqt Qur‘onning qaysidir qismida o‘tiradi va yolg‘iz, yashirin fikrlarni o‘ylaydi. Bu buvisining insoniy va onalik fazilatlariga motam tutish edi. O‘zining samimiy minnatdorchiligini bag‘ishlash ham ibodatli tilak sifatida ko‘rilishi mumkin ", deydi u. Bu parchadan Abayning chinakam ma‘naviy e‘tiqodi kuchli, diniy bilimi chuqur ekanligini ko‘rish mumkin. Bu yerda uning Qur‘on qiroatidan, ayniqsa, “Kalom-sharip”dan

(Muqaddas kalom yoki Allohning kalomi) mullaga, Islom shariatiga ko'ra yozishidan, avlodlari va yaqinlari. vafot etgan kishi, "Alloh rozi bo'lsin", "Yolg'onchilik Biz bilamizki, u o'z yurtini obod qilish niyatidadir", "Iymon keltirgin", "Allohning nuri va shifoati bilan bo'lsin. Payg'ambarimiz". Ulug' san'atkor Islom dinida marhumning ruhiga maktub-Qur'on tilovat qilib, duo o'qisang, marhuma ham Alloh taolo ulug' ajr yozib qo'yishini e'tiborga olganini anglashimiz mumkin. o'qib, ibodat qildilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Өуезов М. Өңгімелер. Алматы: Жалын, 1987.
- 2.Қабдолов З. Таңдамалы шығармалар. (Екі томдық таңдамалы шығармалар) 1-том. Алматы: Жазушы, 1983.
3. Өуезов М. Қорғансыздың күні. Алматы: Атамұра, 2002.
4. Қабдолов З. Өуезов. Алматы: Санат, 1997.
5. Нұрғали Р. Драма өнері. Алматы: Санат, 2001.
6. Нұрғали Р. Қазақ әдебиетінің алтын ғасыры. Астана: Күлтегін, 2002.
7. Кекілбайұлы Ө. Кемел. // Егемен Қазақстан. 28 қыркүйек, 2007 ж. №306